

Aleksander Gendera

Święta Rodzina w nauczaniu Jana Pawła II

Salvatoris Mater 11/3, 93-109

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W nauczaniu Jana Pawła II nie ma dokumentu, który byłby w całości dedykowany Świętej Rodzinie z Nazaretu. W bogatej spuściźnie tego pontyfikatu znajdują się liczne teksty (dokumenty, przemówienia, katechezy, orędzia...), podejmujące problematykę rodziny w ogóle, w różnych jej aspektach: zaczynając od ukazania sytuacji rodziny w dzisiejszym świecie, poprzez zatracenie wartości z nią związanych, jej problemów socjalnych, wychowawczych, prawnych..., po kwestie etyczne. Papież dedykuje rodzinie adhortację *Familiaris consortio*, pisze List do rodzin, celebryje Rok Rodziny, spotyka się z rodzinami, głosi homilie o rodzinie, katechezy, rozważania przed modlitwą Anioł Pański... Modli się w intencji rodzin, zawiera, błogosławi... Nieomal nie było podróży apostołskiej, w której uszłaby uwadze Ojca Świętego sytuacja rodziny i jej fundamentalne znaczenie dla życia religijnego i społecznego. W tych licznych tekstach o rodzinie nierzadko zostaje również przywołany przykład Świętej z Rodziny z Nazaretu. Jednak teksty dotyczące rodziny w ogólności stanowią jedynie pomoc kontekstualną w ujęciu podjętego zagadnienia¹.

Naszym zadaniem jest przeanalizowanie nauczania Jana Pawła II o Świętej Rodzinie. Problematyka Świętej Rodziny najczęściej prezentowana jest w aspekcie biblijnym i liturgicznym. Pierwszy nurt dotyczy homilii i katechez wyjaśniających teksty Pisma Świętego, w których zanotowano fakty z życia Świętej Rodziny. Drugi nurt dotyczy uroczystości i świąt wpisanych w kalendarz liturgiczny. Tutaj należy wymienić uroczystość Świętej Rodziny (pierwsza niedziela po Bożym Narodzeniu). Z tej okazji rozważanie przed modlitwą Anioł Pański tradycyjnie było prawie za każdym razem dedykowane Świętej Rodzinie. Kolejnymi okazjami do podjęcia tego tematu była coroczna uroczystość św. Józefa (19 marca) oraz wspomnienie Józefa pracownika (1 maja). Temat ten był, już sporadycznie, podejmowany

Ks. Aleksander Gendera

Święta Rodzina w nauczaniu Jana Pawła II

SALVATORIS MATER
11(2009) nr 3, 93-109

¹ W pracy W. GASIDŁO, *Z zagadnień etyki małżeńskiej i rodzinnej* (Wyd. Czuwajmy, Kraków 1995) znajdujemy prezentację adhortacji *Familiaris consortio* oraz omówienie idei przewodnich nauczania Jana Pawła II o rodzinie. Autor ukazuje następujące zagadnienia: Teologia ciała, Godność i powołanie kobiety, Wierność wobec planu Bożego, Odpowiedzialne rodzicielstwo, Małżeństwo instytucją, Duchowość małżeńska, Apostolstwo rodziny w Kościele, Rola duszpasterska rodzin, Odnowienie świata przez rodzinę (zob. tamże, 125-131). Teksty na temat rodziny tylko w nielicznych przypadkach zawierają omówienie czy nawiązanie do Świętej Rodziny z Nazaretu. Najczęściej spotykamy przywołanie orędownictwa Świętej Rodziny.

w uroczystość Bożego Narodzenia (25 grudnia), Ofiarowania Pańskiego (2 lutego) oraz Zwiastowania NMP (25 marca). Ponadto, Jan Paweł II odwołuje się do przykładu Świętej Rodziny w licznych homiliach i przemówieniach okolicznościowych. Wśród dokumentów musimy zauważyć wspomnianą już adhortację *Familiaris consortio*, encyklikę *Redemptoris Mater* oraz adhortację *Redemptoris custos*. Temat ten również powraca w adhortacji o świeckich *Christifideles laici* – co ciekawe, dokument ten był podpisany w uroczystość Świętej Rodziny, 30 grudnia 1988 roku².

Gdy przeanalizujemy teksty o Świętej Rodzinie, zauważamy pewien schemat, który umożliwia z jednej strony usystematyzowanie, z drugiej daje zaś możliwość syntetycznego opracowania nauczania Jana Pawła II w obszarze tego zagadnienia. Punktem wyjścia będzie tożsamość Świętej Rodziny. W drugiej części podejmiemy pytanie o świętość Rodziny z Nazaretu. W ostatniej części chcemy za Janem Pawłem II wskazać przykład Świętej Rodziny dla Kościoła i rodzin w ogóle.

1. Tożsamość Rodziny z Nazaretu

Narodziny Jezusa w Betlejem dały początek Rodzinie, jak zaznacza Jan Paweł II, niezwyklej i wyjątkowej w historii ludzkości³. O wyjątkowości stanowi przyjście w tej właśnie Rodzinie na świat i do świata Syna Bożego. W tej Rodzinie wzrastał i był wychowywany Chrystus – poczęty z Dziewicy Maryi i powierzony autentycznie ojcowskiej opiece Józefa, cieśli z Nazaretu, a według prawa żydowskiego Małżonka Maryi⁴.

Rozważając tajemnicę przyjścia na świat Wcielonego Słowa w Rodzinie z Nazaretu, nie sposób nie podjąć bardzo ważnego problemu, jakim jest małżeństwo Maryi i Józefa. Gdy weźmie się pod uwagę znaczenie małżeństwa w porządku stworzenia, nie może dziwić fakt, że znajdujemy je również u początków Odkupienia, które to odnoszą nas do momentu Wcielenia. Ewangelie w zapisie Zwiastowania, poczęcia i narodzin Jezusa

---

² Warto również zauważyć symboliczny gest podpisania adhortacji o św. Józefie i jego posłannictwie w życiu Chrystusa i Kościoła *Redemptoris custos* w dniu Uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (15 VIII 1989 r.). W ten symboliczny sposób podkreślona zostaje łączność świętych Małżonków – Maryi i Józefa, a w konsekwencji jedność Rodziny z Nazaretu.

³ JAN PAWEŁ II, *L'amore coniugale e la vita, valori fondamentali della famiglia*. Alla chiesa del Gesù (Roma) (31.12.1978), 1, *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, I, Città del Vaticano 1978, 455-456 [w kolejnych przypisach stosowany będzie skrót *Insegnamenti...*].

⁴ TAMŻE; por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Redemptoris custos* (15.08.1989), 2 (dalej: RC).

jednoznacznie określają Maryję i Józefa terminami małżeńskimi (por. Mt 1, 18; Łk 1, 26-27). Dlatego Jan Paweł II w swoim nauczaniu przyjmuje to małżeństwo za fakt. Nie podlega dyskusji ważność małżeństwa obojga. Należy tutaj przywołać obyczaje izraelskiego ludu, według których zawarcie małżeństwa odbywało się w dwóch etapach. Pierwszym było zawarcie małżeństwa w sensie prawnym, a drugim – właściwe zaślubiny. Dopiero po pewnym czasie od zaślubin żona wprowadzała się do domu swojego męża⁵. Jan Paweł II w adhortacji *Redemptoris custos*, wyjaśniając ewangeliczne teksty nazywające Józefa Małżonkiem, stwierdza: *w chwili zwiastowania Maryja była „poślubiona mężowi, imieniem Józef, z rodu Dawida”*. *Sprawa owych „zaślubin” wyjaśnia się pośrednio, gdy usłyszawszy to, co mówił Zwiastun o narodzeniu Syna, Maryja pyta: „Jakże się to stanie, skoro nie znam męża?”* (Łk 1, 34). *Wówczas słyszy taką odpowiedź: „Duch Święty zstąpi na Ciebie i moc Najwyższego osłoni Cię. Dlatego też Święte, które się narodzi, będzie nazwane Synem Bożym”* (Łk 1, 35). *Maryja, chociaż była już „zaślubiona” Józefowi, pozostanie dziewicą, ponieważ Dziecię, które poczęło się w Niej od chwili zwiastowania, zostało poczęte za sprawą Ducha Świętego*⁶.

Małżeństwo Józefa z Maryją stanowi nie tylko o wyjątkowej godności Józefa, ale również implikuje jego prawne ojcostwo względem Jezusa. Jan Paweł II wskazuje wyjątkową więź, jaka łączyła Józefa z Jezusem, co dokonało się właśnie przez małżeństwo z Maryją, a to w konsekwencji znaczy, że stali się prawdziwie rodziną⁷.

Ewangeliczna scena zagubienia Jezusa i odnalezienia w świątyni jerozolimskiej (Łk 2, 41-50) zawiera ważne przesłanie dla rozważań o Jego synostwie. Jan Paweł II uczył, że w słowach: *Oto ojciec Twój i ja z bólem serca szukaliśmy Ciebie* (Łk 2, 49) Maryja odnosi się do ojcowskiej troski Józefa⁸. Jego ludzkie ojcostwo należy widzieć przez pryzmat ojcostwa Boga. Ojcostwo Józefa z Nazaretu oparte jest w sposób całkowity i wyłączny na wierze. Przez dzieło Ducha Świętego Józef uwierzył w poczęcie Syna Bożego w łonie Dziewicy Maryi, jego Małżonki. Staje się on w ten oto sposób stróżem tego misterium, stróżem Matki i Syna. Jan Paweł II stwierdza, że „dziewicze ojcostwo” Józefa z Nazaretu znajduje w tym

⁵ Por. W. CZAMARA, *Główne idee adhortacji apostolskiej Jana Pawła II „Redemptoris custos”*, „Ateneum Kapłańskie” 132(1999) z. 1(539), 6.

⁶ RC 2; por. JAN PAWEŁ II, *Voi giovani appartenete già al terzo millennio*. Ricordato il raduno di Denver agli universitari romani durante l'omelia della celebrazione eucaristica (Roma) (14.12.1993), 8, w: *Insegnamenti...*, XVI, 2 (1993), 1469-1470.

⁷ Por. RC 7; por. W. CZAMARA, *Główne idee adhortacji apostolskiej...*, 9.

⁸ Por. JAN PAWEŁ II, *Sappiate che non siete mai soli. Dio è sempre vicino a chi soffre*. Agli ammalati nella Chiesa di San Domenico (Prato) (19.03.1986), 2, w: *Insegnamenti...*, IX, 1 (1986), 785.

misterium swoje potwierdzenie⁹. Tak więc, oboje Małżonkowie – Maryja i Józef – zasługują, aby nazywać ich rodzicami Chrystusa. Zbawiciel rozpoczął swoje dzieło zbawcze od wejścia w rodzinne relacje, poprzez które objawiła się Jego wola oczyszczenia i uświęcenia rodziny¹⁰.

Bóg powierzył Józefowi dziewictwo Maryi, Jej dziewicze macierzyństwo, życie Jezusa i los Maryi. Józef przyjął to wszystko, co tworzy prawdę o Synu Człowieczym. Józef, jako ojciec, na wzór samego Wiecznego Ojca jest ufny, wytrwały, przewidujący i zatroskany¹¹.

Rodzina z Nazaretu zbudowana była w miłości, po to, aby egzystować dla miłości. Jej misją była ochrona, ukazywanie i przekazywanie miłości żywej i realnej. Owa misja stała się uczestnictwem w Miłości Boga. Miłość rodzinna wyrasta ze wzajemnej miłości małżonków¹².

Jan Paweł II w swoim nauczaniu komentuje wydarzenia związane z życiem Świętej Rodziny. Najpierw należy wymienić Ewangelię narodzenia Jezusa (to właśnie przez poczęcie i narodzenie Jezusa Małżonkowie stają się Rodziną), dalej: ucieczkę do Egiptu (Rodzina z Nazaretu uczestniczy w trudnościach tego świata), obrzezanie, ofiarowanie Jezusa (wypełnia przepisane praktyki kultu) oraz zaginięcie dwunastoletniego Jezusa w drodze z Jerozolimy (wypełnia misję wychowawczą)¹³.

Święta Rodzina była włączona w odkupieńczą misję Jezusa. W biblijnej scenie Zwiastowania dowiadujemy się, że anioł Gabriel objawił Maryi misję mającego się począć z Ducha Świętego: *Będzie On wielki i będzie nazwany Synem Najwyższego, a Pan da Mu tron Jego praojca Dawida* (por. Łk 1, 26-36). Misja Jezusa została skonkretyzowana wobec Józefa: *On bowiem zbawi swój lud od jego grzechów* (Mt 1, 21). W poleceniu „nadasz imię Jezus” obecne jest ukierunkowanie na misję, ponieważ samo imię „Jezus”, jak wyjaśnia Papież, oznacza „Bóg zbawia”, czyli inaczej „Zbawiciel”¹⁴. Obydwa teksty (Łk 1, 21-36 oraz Mt 1, 21) wskazują

⁹ Por. TAMŻE, 786.

¹⁰ Por. RC 7; por. T. STRAMARE, *Tajemnica życia ukrytego Jezusa w centrum teologii Redemptoris custos*, „Kaliskie Studia Teologiczne” IV(2005) 39-40.

¹¹ JAN PAWEŁ II, *Lavoratori: la fede non addormenta la coscienza, essa sostiene, guida e orienta verso la libertà*. Al mondo del lavoro nella Centrale di Torre Valdaliga-Nord (19.03.1987), 4, w: *Insegnamenti...*, X, 1 (1987), 608; por. J. HADRYŚ, *Święty Józef wzorem człowieka zatroskanego o życie w świetle „Redemptoris custos” Jana Pawła II*, w: *Bądźcie solidarni z życiem. W 10. Rocznice przemówienia Jana Pawła II w Kaliszu w obronie życia*, praca zbiorowa, WT UAM, Poznań 2007, 139.

¹² JAN PAWEŁ II, *La pace, dono di Dio affidato alla responsabilità dell'uomo*. Swaziland: L'omelia della Messa celebrata nel „Somhlolo Stadium” di Mbabane (Africa) (16.09.1988), 6, w: *Insegnamenti...*, XI, 2 (1988), 806.

¹³ Por. TENŻE, *Santità e dignità della famiglia cristiana*. L'omelia durante la Santa Messa celebrata nella parrocchia di San Marco in Piazza Venezia (Roma) (29.12.1985), 2, w: *Insegnamenti...*, VIII, 2 (1985), 1628.

¹⁴ Por. TENŻE, *La famiglia è una comunità di vita aperta alla vita*. L'omelia durante la concelebrazione Eucaristica sul Lungomare (19.03.1987), 2, w: *Insegnamenti...*, X, 1 (1987), 623.

na udział zarówno Maryi, jak i Józefa w wypełnieniu tej misji¹⁵. Udział Maryi i Józefa może być określony jako bezpośredni w przygotowawczej fazie obiektywnego dzieła Odkupienia¹⁶. Maryja uczestniczy poprzez zrodzenie Syna Bożego, wspólnie zaś z Józefem poprzez wychowanie Jezusa i solidarność z Jego intencjami. Maryja także brała udział w krzyżowej Ofierze Chrystusa (por. J 19, 25-27) w sensie pośrednim i moralnym. Macierzyństwo Maryi znajduje swoją kontynuację w Kościele i poprzez Kościół. Maryja obecna w tajemnicy Zbawiciela, jako Matka, stała się z woli ukrzyżowanego Chrystusa obecna w tajemnicy Kościoła¹⁷. Podobnie Józef przez sprawowanie swego ojcostwa współuczestniczy w „pełni czasów” w wielkiej tajemnicy Odkupienia i jest prawdziwie „sługą zbawienia”. Tak jak sumiennie strzegł Świętej Rodziny, tak też jego troskliwej opiece został zawierzony Kościół¹⁸.

Wzajemne odniesienie Kościoła i rodziny uwidacznia się w określeniu „Kościół domowy”. W każdej chrześcijańskiej rodzinie możemy odnaleźć rysy Kościoła powszechnego. Jan Paweł II zaznacza, że dom Świętej Rodziny był pierwszą świątynią, pierwszym Kościołem domowym, w którym Dziecię Jezus promieniowało swoją obecnością, oświetlając misterium Odkupienia¹⁹.

Jan Paweł II stosunkowo często podejmuje (w sensie dosłownym i przenośnym) temat domu Rodziny z Nazaretu. Po powrocie z ucieczki do Egiptu blisko 30 lat Jezus w nim wzrastał i był wychowywany²⁰. Z rodziną tożsamy jest dom, w nim Jezus potwierdził swoje powołanie. Dom to miejsce, jak określa Jan Paweł II, osób drogich sobie. Owa relacja miłości uwidacznia się w obecności oraz wzajemnej trosce o siebie. W codzienności rodzina rozwija się w cnocie poprzez miłość²¹. W Nazarecie Józef uczył Jezusa pracy, stąd też określano Jezusa Synem cieśli²².

¹⁵ Por. TENZE, *Il ruolo della familia cristiana nello sviluppo delle vocazioni sacerdotali*. Angelus Domini (31.12.1989), 2 i 3, w: *Insegnamenti...*, XII, 2 (1989), 1642-1643.

¹⁶ Por. A. GENDERA, *Świętość rodziny a Boży dar kapłańskiego powołania*, „Kaliskie Studia Teologiczne” VI(2007) 178.

¹⁷ Por. JAN PAWEŁ II, Encyklika *Redemptoris Mater* (25.03.1987), 24 (dalej: RM).

¹⁸ Por. RC 8 i 28.

¹⁹ Por. TENZE, *Solo il vero amore può salvare l'uomo*. L'omelia nel santuario (Loreto) (8.09.1979), 3, w: *Insegnamenti...*, II, 2, (1979), 255; por. TENZE, *Riconosciamo in Maria la prima meta del nostro pellegrinaggio attraverso la fede*. L'omelia all'Eucaristia celebrata per i fedeli dell nord-est Argentino (9.04.1987), 2 i 4, w: *Insegnamenti...*, X, 1 (1987), 1186 i 1187.

²⁰ TENZE, *Giuseppe: l'uomo al quale Dio confidò i Suoi misteri*. Udienza generale (19.03.1980), 3, w: *Insegnamenti...*, III, 1 (1980), 644.

²¹ Por. TENZE, *La famiglia spazio spirituale riempito dalla verità e dell'amore*. Angelus Domini (28.12.1985), 2, w: *Insegnamenti...*, VIII, 2 (1985), 1634.

²² Por. TENZE, *Il cambiamento del mondo di vivere il rapporto di coppia impone al cristiano di reagire: è in gioco la dignità della famiglia*. L'omelia durante la Messa

Doświadczenie domu, w którym Jezus żył, przekonuje, że Bóg naprawdę kocha człowieka i go powołuje²³. Poprzez wprowadzenie – ofiarowanie pierworodnego Dziecięcia w świątyni, zgodnie z nakazem prawa, Jezus zostaje rozpoznany i uznany za światło na oświecenie pogan, za Mesjasza-Zbawiciela nie tylko dla Izraela, ale dla całego świata (por. Łk 2, 51-52)²⁴. Natomiast odnalezienie dwunastoletniego Jezusa w świątyni oraz Jego odpowiedź: *czy nie wiedzieliście, że powinienem być w tym, co należy do mego Ojca?* (Łk 2, 49), wskazują na to, że Jezus ma świadomość Swojego pochodzenia i misji²⁵.

2. Dlaczego Święta?

W nauczaniu Jana Pawła II ukazana jest przede wszystkim wyjątkowość Rodziny z Nazaretu, którą to charakteryzuje używane za tradycją określenie „Święta Rodzina” jako imię własne. W jednej z pierwszych katechez pontyfikatu, wygłoszonej podczas audiencji generalnej w dniu 3 stycznia 1979 r., Papież wyjaśniał: *Rodzina Święta, bo świętość tego, który się narodził, stała się źródłem każdego uświęcenia, zarówno Dziewicy Matki, jak Jej małżonka Józefa*²⁶. Świętość zatem zawsze w pierwszej kolejności wskazuje na źródło wszelkiego uświęcenia. Dzieje się tak również w przypadku Rodziny z Nazaretu. Kościół, odwołując się w swoim nauczaniu do dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny, czyni to, podkreślając wybranie i zachowanie Maryi od wszelkiej zmyzy grzechu pierworodnego na mocy przewidzianych zasług Jezusa Chrystusa. Oznacza to, że Maryja była *ubogacona od chwili poczęcia blaskiem szczególnej świętości*²⁷.

Boży posłaniec nazywa *Maryję* „łaski pełną”. Jan Paweł II nauczał, że chodzi tutaj o szczególne błogosławieństwo, którym jest wybranie

---

celebrata per i fedeli dell'arcidiocesi di Gitega (Burundia) (6.09.1990), 1, w: *Insegnamenti...*, XIII, 2 (1990), 464-465.

²³ TENZE, *La realtà del natale si fa esperienza trasformante*. Angelus Domini (a Loreto) (8.12.1987), 2, w: *Insegnamenti...*, X, 3 (1987), 1343.

²⁴ TENZE, *La famiglia sia il santuario della vita e dell'amore*. Angelus Domini (27 XII 1981), 1, w: *Insegnamenti...*, IV, 2 (1981), 1257.

²⁵ TENZE, *Il cambiamento del mondo di vivere il rapporto di coppia impone al cristiano di reagire...*, 1, w: *Insegnamenti...*, XIII, 2 (1990), 464-465. por. TENZE, *Famiglia e vita sono valori che appartengono alla "grammatica" fondamentale dell'umana convivenza fra i popoli*. Il Giubileo delle famiglie. L'incontro di testimonianza di fede in Piazza San Pietro (14.10.2000), 1, w: *Insegnamenti...*, XXIII, 2 (2000), 600-601.

²⁶ TENZE, *Amore e rispetto per la vita nascente*. Udienza generale (3.01.1979), 2, w: *Insegnamenti...*, II, (1979), 9-10.

²⁷ LG 56; por. KKK 491-492; por. RM 8.

Jej przez Boga Ojca na Rodzicielkę swego Syna. Wraz z Ojcem Maryję wybrał Syn i odwiecznie zawierzył Duchowi świętości²⁸. *Jeśli pozdrowienie i imię „łaski pełna” mówią o tym wszystkim, to w kontekście zwiastowania anielskiego odnoszą się one przede wszystkim do wybrania Maryi na Matkę Syna Bożego. Równocześnie pełnia łaski wskazuje na całe nadprzyrodzone obdarowanie Maryi, jakie wiąże się z tym, że została wybrana i przeznaczona na Matkę Chrystusa. Jeśli wybranie to jest kluczowe dla wypełnienia się zbawczych zamierzeń Boga w stosunku do ludzkości; jeśli odwieczne wybranie w Chrystusie i przeznaczenie do godności przybranych synów odnosi się do wszystkich ludzi – to wybranie Maryi jest całkowicie wyjątkowe i jedyne. Stąd także Jej jedyne i wyjątkowe miejsce w tajemnicy Chrystusa*²⁹.

Równocześnie należy jednak zauważyć doskonale otwarcie Maryi wobec tego „daru z wysokości” (por. Jk 1, 17). Jan Paweł II przywołuje i tak wyjaśnia słowa Soboru: *Maryja zajmuje pierwsze miejsce wśród pokornych i ubogich Pana, którzy z ufnością oczekują od Niego zbawienia i dostępują go*³⁰. Wskazuje to na odpowiedź Maryi w przyjętym powołaniu jako owoc dojrzałej wiary. Obok słów „pełna łaski”, Jan Paweł II stawia słowa wypowiedziane przez krewną Elżbietę w scenie nawiedzenia: *Błogosławiona jesteś, któraś uwierzyła, że spełnią się słowa powiedziane Ci od Pana* (Łk 1, 45). Błogosławieństwo wypowiedziane przez Elżbietę ujawnia, jak Dziewica Maryja odpowiedziała na dar Bożego wybraństwa³¹.

Interpretując treść owego błogosławieństwa adresowanego przez Elżbietę do Maryi, Jan Paweł II nie wyłącza z niego Małżonka – Józefa. Stwierdza, że wiara Maryi spotkała się od samego początku (w znaczeniu przyjęcia powołania) z wiarą Małżonka. *Jeśli po zwiastowaniu Elżbieta powiedziała o Niej: „błogosławiona, która uwierzyła” (por. Łk 1, 45) – to w pewien sposób można by błogosławieństwo to odnieść również do Józefa, ponieważ odpowiedział on twierdząco na słowo Boga, przekazane mu w rozstrzygającym momencie. Józef wprawdzie nie odpowiedział na słowa zwiastowania słowami, tak jak Maryja, natomiast „uczynił tak, jak mu polecił anioł Pański: wziął swoją Małżonkę do siebie” (Mt 1, 24). To, co uczynił, było najczystszy „posłuszeństwem wiary” (por. Rz 1, 5; 16, 26; 2 Kor 10, 5-6)*³². Przyjęcie i wypełnienie przez Józefa słów prawdy

²⁸ Por. RM 8.

²⁹ TAMŻE.

³⁰ LG 55; zob. RM 8; por. JAN PAWEŁ II, *Amore e rispetto per la vita nascente...*, 2, w: *Insegnamenti...*, II, (1979), 9-10.

³¹ RM 12.

³² RC 4.

od Boga jest tożsame z przyjęciem zwiastowanego macierzyństwa przez Maryję. W ten sposób Małżonków zjednoczyła wiara³³.

Jan Paweł II w swoim nauczaniu przedstawia Świętych Małżonków w całkowitym zjednoczeniu wobec spełniającej się obietnicy i tajemnicy Boga. Józef, podobnie jak Maryja, stał się szczególnym powiernikiem tajemnicy „od wieków ukrytej w Bogu” (por. Ef 3, 9). Był to moment przełomowy (Apostoł Paweł nazywa go „pełnią czasu”), w którym zesłał Bóg Syna swego, zrodzonego z niewiasty [...], aby wykupił tych, którzy podlegali Prawu, by mogli otrzymać przybrane synostwo (Ga 4, 4-5). Ojciec Święty podkreśla komunię Małżonków: *Józef – wraz z Maryją – jest pierwszym powiernikiem tej tajemnicy Boga żywego. Wraz z Maryją – a także ze względu na Maryję – uczestniczy on w tym szczytowym etapie samoobjawiania się Boga w Chrystusie, uczestniczy od samego początku. Mając przed oczyma zapis obu ewangelistów: Mateusza i Łukasza, można też powiedzieć, że Józef jest pierwszym, który uczestniczy w wierze Bogarodzicy. Uczestnicząc, wspiera swą Oblubienicę w wierze Bożego zwiastowania*³⁴.

Przyjmując wolę Boga Ojca, Józef daje nieodzowny wkład w realizację Boskiego planu zbawienia. Bierze do siebie Maryję, by wypełnić w ten sposób polecenie Boga. Zamiarem Boga było bowiem, aby Chrystus urodził się w rodzinie. Widzimy wyraźnie, że obecność Jezusa uświęciła małżeństwo Maryi i Józefa, ale nie można pominąć odpowiedzi wiary poślubionych sobie Małżonków. W ten oto sposób Chrystus jest źródłem świętości Rodziny z Nazaretu, ale świętość ta realizuje się w odpowiedzi wiary i postępowaniu zgodnym z Bożym powołaniem³⁵.

W nauczaniu Jana Pawła II świętość Rodziny z Nazaretu otrzymuje szczególną wartość, co uwidacznia się w stosowanych określeniach: jest to świętość *jedyna, wyjątkowa, niepowtarzalna i ponadnaturalna*. Przymioty te przysługują świętości Rodziny z Nazaretu ze względu na obecność Jezusa, źródła wszelkiego uświęcenia, ale także ze względu na wyjątkową, w pełni aprobującą Boży plan odpowiedź Małżonków – Maryi i Józefa³⁶.

³³ Por. TAMŻE.

³⁴ TAMŻE, 5.

³⁵ TENZE, *Amore e rispetto per la vita nascente...*, 2, w: *Insegnamenti...*, II, (1979), 9-10; por. RC 5; por. TENZE, *Sappiate che non siete mai soli. Dio è sempre vicino a chi soffre. Agli ammalati nella Chiesa di San Domenico (Prato) (19.03.1986)*, 4, w: *Insegnamenti...*, IX, 1 (1986), 786; por. T. STRAMARE, *Ewangelia tajemnic ukrytego życia Jezusa (Mateusz i Łukasz 1-2)*, Polskie Studium Józefologiczne, Kalisz 2007, 179-180.

³⁶ Por. JAN PAWEŁ II, *Amore e rispetto per la vita nascente...*, 2, w: *Insegnamenti...*, II, (1979), 9-10; por. TENZE, *La realtà del natale si fa esperienza trasformante*.

Święta tajemnica Boga stała się misterium ukrytym w sercu Świętych Małżonków. Z narodzeniem Syna Bożego, co podkreśla w swoim nauczaniu Papież, Maryja i Józef mogli poznać misterium Świętej Rodziny, które Bóg Ojciec utworzył z nich i pomiędzy nimi. Dlatego Kościół widzi w Świętej Rodzinie wyraz bliskości Boga i godności rodziny w ogóle; godności potwierdzonej w sakramencie małżeństwa³⁷.

Syn Boży, wybierając rodzinę, ukazał, że małżeństwo jest częścią planu dzieła zbawienia. Miłość małżeńska jest uczestnictwem w miłości Boga, z niej wypływa całkowita donacja siebie. W ten sposób małżonkowie poprzez wierność swoim zadaniom uczestniczą w zbawczym dziele³⁸. Jan Paweł II nauczał, że miłość do Boga wyraża świętość rodziny. Miłość współmałżonków nabiera natomiast znamion aktu religijnego. Pierwszym przykładem tak rozumianej świętości rodziny jest Rodzina z Nazaretu³⁹. Miłość w życiu Świętej Rodziny znajduje swój szczególny wyraz w ofiarowaniu siebie, jako rezygnacji z własnych planów⁴⁰. W życiu Świętej Rodziny, jak nauczał Jan Paweł II, nie brakowało rzeczywistości krzyża. W tym mieszczą się wszystkie sytuacje trudne, rozpoczynając od warunków narodzenia Syna Bożego, poprzez zagrożenie życia i ucieczkę do Egiptu. Jan Paweł II, odnosząc się do tych sytuacji, nauczał, że modlitwa pomaga przeżywać trudne chwile, które dotyczą rodziny. Konkludując, akcentuje, że dom Rodziny z Nazaretu był zawsze domem modlitwy⁴¹.

Prawdę o Świętej Rodzinie Jan Paweł II skupia w pojęciu „sanktuarium”. Ono objawia Rodzinę jako świętą przestrzeń zamieszkania Boga.

Angelus Domini (a Loreto) (8.12.1987), 1 i 3, w: *Insegnamenti...*, X, 3 (1987), 1342 i 1343; por. TENZE, *La cultura edonistica e relativistica compromette l'unità della famiglia*. Angelus Domini (27.12.1992), 2, w: *Insegnamenti...*, XV, 2 (1992), 1018; por. TENZE, *Si dilati in ogni angolo della terra lo spazio della fraternità*. Il Messaggio *Urbi et orbi* ai fedeli di tutto il mondo nella solennità del S. Natale (25.12.1993), 2, w: *Insegnamenti...*, XVI, 2 (1993), 1547.

³⁷ Por. TENZE, *Santità e dignità della famiglia cristiana*. L'omelia durante la Santa Messa celebrata nella parrocchia di San Marco in Piazza Venezia (Roma) (29.12.1985), 2, w: *Insegnamenti...*, VIII, 2 (1985), 1628.

³⁸ Por. TENZE, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (22.11.1981), 3 (dalej: FC); por. TENZE, *Le famiglie cristiane siano comunità di amore nelle quali vige in ogni momento il rispetto della vita*. Angelus Domini (29.12.1991), 1, w: *Insegnamenti...*, XIV, 2 (1991), 1468-1469; por. TENZE, *La salvezza del mondo è affidata ad ogni famiglia umana*. Angelus Domini (30.12.1984), 1, w: *Insegnamenti...*, VII, 2 (1984), 1679.

³⁹ TENZE, *Homilia w czasie Mszy św. odprawianej dla rodzin* (Szczecin, 11.06.1987), 4 i 5, w: TENZE, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*, Znak, Kraków 1999, 451 i 453; por. FC 21.

⁴⁰ Por. TENZE, *Homilia w czasie Mszy św. odprawianej dla rodzin...*, 453.

⁴¹ Por. TENZE, *La cultura edonistica e relativistica compromette l'unità della famiglia...*, 1 i 3, w: *Insegnamenti...*, XV, 2 (1992), 1018 i 1019.

Wprawdzie to samo pojęcie stosuje do rodziny w ogóle, jednak wówczas pojęcie to określało powołanie, czym rodzina ma się stawać. W znaczeniu całkowitego spełnienia termin ten odnosi się natomiast do Rodziny z Nazaretu, ponieważ Jezus w sposób rzeczywisty stał się jej żywą częścią. Dlatego w życiu Świętej Rodziny odkrywamy powołanie każdej z rodzin⁴². Biblijny opis pielgrzymki Świętej Rodziny do Jerozolimy na Święto Paschy (por. Łk 2, 41-50) oraz odnalezienie Jezusa w świątyni (Łk 2, 46) stanowią punkt odniesienia dla rodziny, jako „pójście” oraz „bycie” w domu Ojca⁴³. W tym odniesieniu możemy dostrzec zarówno doczesne, jak również eschatologiczne powołanie rodziny.

W odpowiedzi na pytanie o świętość Rodziny z Nazaretu uwidacznia się, że nauczanie Jana Pawła II ujmuje jej istotę oraz ogólne jej aplikacje. Szczegółowe sposoby realizacji świętości są obecne w nauczaniu o każdej rodzinie. Taki stan sam Papież tłumaczy faktem, że chociaż Jezus najdłuższy czas swojej ziemskiej egzystencji spędził w rodzinnym domu w Nazarecie, to Ewangelie nie przekazują wiele informacji o codziennym życiu Świętej Rodziny. Pomimo tego ten, kto chce poznać pełną prawdę o życiu i misji Jezusa, musi „zbliżyć się” do Świętej Rodziny z Nazaretu. Podobnie pragnienie świętości rodzin musi „zbliżyć” je do Świętej Rodziny⁴⁴. Świętość Rodziny z Nazaretu stanowi „szczyt”, z którego świętość rozlewa się na całą ziemię⁴⁵.

3. Przykład i zawierzenie

Wizja rodziny w perspektywie planu Bożego zawiera w sobie nie tylko tożsamość rodziny (kim jest), ale także jej powołanie (co powinna czynić). Święta Rodzina z Nazaretu pomaga nam zarówno rozpoznać rodzinę jako najmniejszą żywą komórkę Kościoła, ale także jako wzór postępowania dla poszczególnych jego członków⁴⁶.

⁴² Por. TENZE, *La familia sia il santuario della vita e dell'amore*. Angelus Domini (27.12.1981), 1, w: *Insegnamenti...*, IV, 2 (1981), 1257.

⁴³ Por. TENZE, *Difendendo la vita, voi difendete la dignità della persona, la vostra patria, le vostre ricchissime culture e tradizioni*. Omelia della Messa a La Paz (Bolivia) (10.05.1988), 7, w: *Insegnamenti...*, XI, 2, (1988).

⁴⁴ Por. TENZE, *Dinanzi ai pericoli e alle difficoltà che attraverso l'istituto familiare la Chiesa invita ad un supplemento di audacia spirituale e politici*. Angelus Domini (30.12.2001), w: *Insegnamenti...*, XXIV, 2 (2002), 1179.

⁴⁵ Por. RC 7.

⁴⁶ Por. TENZE, *Sulla famiglia si fonda la vera cultura della pace*. Al Membri dell' „Schönstatt – Familienband” (17.04.1998), 3, w: *Insegnamenti...*, XX, 1, (1998), 769; por. TENZE, *L'indissolubilità del matrimonio scaturisce dall'essenza stessa dell'amore e della famiglia*. La preghiera mariana nel cortile del Palazzo Pontificio a Castel Gandolfo (10.07.1994), 3, w: *Insegnamenti...*, XVII, 2 (1994), 33-34.

Jan Paweł II, formułując prawdę, że Święta Rodzina z Nazaretu daje początek „Kościołowi domowemu”, przed każdą rodziną chrześcijańską stawia ważne zadania. Naucza, że *wszystkie rodziny chrześcijańskie winny upodabniać się do świętej Rodziny, tego pierwotnego „Kościoła domowego”*. *W niej bowiem cudownym zamysłem Bożym żył... ukryty przez długie lata Syn Boży: jest ona więc pierwowzorem i przykładem wszystkich rodzin chrześcijańskich*⁴⁷. Innym sposobem wyrażenia tej prawdy są słowa odwołujące się do nauczania Soboru Watykańskiego II⁴⁸, że Święta Rodzina jest żywym obrazem Kościoła Boga⁴⁹. Papież wyjaśnia, że prawda ta odnosi się do realizacji zasady miłości, która uwidoczniła się właśnie w Świętej Rodzinie⁵⁰.

Kościół odnajduje dla siebie istotny przykład w życiu Świętej Rodziny. *Kościół „staje się matką... przyjmując z wiarą słowo Boże”, podobnie jak Maryja, która pierwsza „uwierzyła”, przyjmując słowo Boże objawione Jej przy zwiastowaniu i zachowując wierność temu słowu, poprzez wszystkie doświadczenia aż do Krzyża [...]. Można powiedzieć, że Kościół też uczy się od Maryi swego własnego macierzyństwa. „Rozważając Jej tajemniczą świętość i naśladując Jej miłość oraz spełniając wiernie wolę Ojca”, Kościół rozpoznaje ów macierzyński wymiar swojego powołania, który związany jest istotowo z jego sakramentalną naturą. Jeśli Kościół jest „znakiem i narzędziem zjednoczenia z Bogiem”, to właśnie na zasadzie swego macierzyństwa: dlatego, że ożywiony Duchem „rodzi” synów i córki rodzaju ludzkiego do nowego życia w Chrystusie; dlatego, że – jak Maryja na służbie tajemnicy Wcielenia – tak Kościół pozostaje na służbie tajemnicy „usynowienia” przez łaskę*⁵¹. Maryja obecna jest w tajemnicy Kościoła jako wzór, do którego ten się upodabnia. Kościół, naśladując Matkę swego Pana, dzięki mocy Ducha Świętego zachowuje w sposób „dziewiczy” nienaruszoną wiarę, mocną nadzieję i szczerą miłość⁵².

W sposób analogiczny Papież ukazuje św. Józefa jako Opiekuna i patrona Kościoła. Przywołując wstawiennictwa świętego Opiekuna, Kościół

⁴⁷ RC 7; por. TENŹE, „*Paternità e Maternità*”, *prima di essere un prodotto dell’umana libertà, costituiscono una dimensione vocazionale inscritta nell’amore coniugale da vivere come responsabilità singolare di fronte a Dio*. Ai partecipanti alla settimana di studio del pontificio istituto di Giovanni Paolo II per studi su matrimonio e famiglia, 8, w: *Insegnamenti...*, XXI, 2 (1999), 228.

⁴⁸ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o misyjnej działalności Kościoła *Ad gentes divinitus*, 1.

⁴⁹ Por. JAN PAWEŁ II, *Nel conteso del Grande giubileo si terrà a Roma il 14 e il 15 ottobre dell’anno 2000*. Castel Gandolfo: la preghiera mariana nella domenica della Santa Famiglia (27.12.1998), w: *Insegnamenti...*, XX, 2 (1998), 1359.

⁵⁰ Por. TAMŹE.

⁵¹ RM 43.

⁵² Por. TAMŹE, 44.

widzi w nim *wspaniały wzór nie tylko dla poszczególnych stanów życia, ale dla całej chrześcijańskiej wspólnoty, niezależnie od warunków życia i zadań, jakie w niej pełni każdy wierny*⁵³.

Jan Paweł II, nazywając Świętą Rodzinę wzorem każdej rodziny chrześcijańskiej, ukazuje różne aspekty codziennego życia. Najpierw, co należy zauważyć, rozważa dzisiejsze położenie rodziny⁵⁴. Rozpoznaje sytuację społeczną i kulturową, zagrożenia niejako od zewnątrz (np. ateizm wyrażony ideologicznie i politycznie, konsumpcjonizm, antyklerykalizm...), a także sytuację w samej rodzinie, czyli zagrożenia niejako wewnątrz (np. obojętność względem siebie, zaprzestanie praktyk religijnych...)⁵⁵.

Odwołując się do nauczania Vaticanum II⁵⁶, Papież wyjaśnia, co oznaczają słowa, że rodzina według zamysłu Boga została utworzona jako „głęboka wspólnota życia i miłości małżeńskiej”. Dlatego na mocy swojego posłannictwa ma się stawać coraz bardziej właśnie taką wspólnotą „w dążeniu”, które swoje ostateczne spełnienie znajdzie w Królestwie Bożym⁵⁷. W tym kontekście Rodzina z Nazaretu staje się wzorem każdej rodziny ludzkiej. Jest bowiem przykładem wspólnoty życia i miłości małżeńskiej, miłości ponadnaturalnej i zarazem ludzkiej⁵⁸.

Jan Paweł II w swoim nauczaniu, mając na uwadze wagę zagrożeń, konsekwentnie bronił prawa człowieka do życia od chwili poczęcia. Punktem szczytowym jest encyklika *Evangelium vitae*. Znajdujemy w niej streszczenie podstawowej prawdy, że rodzina jest źródłem życia; jest rodziną przez to, że rodzi, co znaczy, że daje początek życiu nowego człowieka, chroni to życie i pielęgnuje. *Rodzina jest powołana, aby spełniać swoje zadania w ciągu całego życia swoich członków, od narodzin do śmierci. Jest prawdziwym „sanktuarium życia (...) miejscem, w którym życie, dar Boga, może w sposób właściwy być przyjęte i chronione przed licznymi atakami, na które jest ono wystawione, może też rozwijać się zgodnie z wymogami*

⁵³ RC 30.

⁵⁴ Por. FC 4; por. TENZE, *I cristiani devono essere artefici di un autentico umanesimo familiare*. Ai vescovi dell'Emilia-Romagna in visita *ad limina* alla vigilia del terzo pellegrinaggio pontificio nella regione (2.05.1986), 2, w: *Insegnamenti...*, IX, 1 (1986), 1189.

⁵⁵ Por. TAMZE; FC 4; por. TENZE, *Homilia w czasie mszy św. odprawianej dla rodzin...*, 454.

⁵⁶ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 48.

⁵⁷ Por. TAMZE, 17.

⁵⁸ JAN PAWEŁ II, *L'indissolubilità del matrimonio scaturisce dall'essenza stessa dell'amore e della famiglia...*, 3, w: *Insegnamenti...*, XVII, 2 (1994), 33-34.

prawdziwego ludzkiego wzrostu". Dlatego rodzina odgrywa decydującą i niezastąpioną rolę w kształtowaniu kultury życia⁵⁹.

Pielgrzymka do sanktuarium w Kaliszu (4.06.1997), gdzie św. Józef przedstawiony jest w wizerunku Świętej Rodziny, stała się już kolejną okazją do zajęcia stanowiska w obronie życia człowieka od chwili jego poczęcia. Ucieczka do Egiptu Świętej Rodziny stanowi kontekst papieskiego nauczania o powołaniu rodziny do obrony życia. Papież odwołuje się do zagrożenia życia samego Jezusa ze strony Heroda i jego popleczników. *Józef z Nazaretu, który uchronił Jezusa od okrucieństwa Heroda, staje w tej chwili przed nami jako wielki rzecznik sprawy obrony życia ludzkiego od pierwszej chwili poczęcia aż do naturalnej śmierci. Pragniemy więc na tym miejscu polecić Bożej Opatrzności i świętemu Józefowi życie ludzkie, zwłaszcza życie nienarodzonych, w naszej Ojczyźnie i na całym świecie*⁶⁰. Przykład sytuacji Świętej Rodziny pomaga dostrzec szczególnie obowiązek służby życiu, spoczywający na każdej rodzinie jako „wspólnocie życia i miłości”⁶¹.

W domu nazaretańskim każdy żył swoją misją Matki, Ojca, Syna w pełnej harmonii. Było to możliwe dzięki jednoczącej sile miłości. Jan Paweł II zauważa, że od Świętej Rodziny promieniuje autentyczna miłość, określana jako *caritas*. Święta Rodzina jest zatem przykładem i gwarancją, że taka miłość jest w rodzinie możliwa⁶².

Święta Rodzina uczy nas, jak stwierdza Jan Paweł II, że „Bóg jest Miłością”⁶³. Miłość Boga objawiła się najpełniej w Synu Bożym Odkupicielu: *Człowiek nie może żyć bez Miłości. Człowiek pozostaje dla siebie istotą niezrozumiałą, jego życie jest pozbawione sensu, jeśli nie objawi mu się Miłość, jeśli nie spotka się z Miłością, jeśli jej nie dotknie i nie uczyni w jakiś sposób swoją, jeśli nie znajdzie w niej żywego uczestnictwa.*

⁵⁹ TENŹE, *Evangelium vitae*, nr 92; por. W. GUBAŁA, *Rodzina – Sanktuarium życia*, w: *Materiały na temat encykliki „Evangelium vitae” oraz dyskusja o karze śmierci*, Wyd. Naukowe PAT, Kraków 1995, 69-70.

⁶⁰ TENŹE, *Siate solidali con la vita indipendentemente dalle convinzioni religiose. Una nazione che uccide i propri figli è una nazione senza futuro!* Kalisz: L'omelia durante la celebrazione della Messa davanti al santuario di San Giuseppe (4.06.1997), 2, w: *Insegnamenti...*, XX, 1 (1997), 1396; por. TENŹE, *La familia è una comunità di vita aperta alla vita*. L'omelia durante la concelebrazione eucaristica sul Lungomare (19.03.1987), 7, w: *Insegnamenti...*, X, 1 (1987), 625.

⁶¹ Por. TENŹE, *Siate solidali con la vita indipendentemente dalle convinzioni religiose...*, w: *Insegnamenti...*, XX, 1 (1997), 1396.

⁶² Por. TENŹE, *Un futuro di selenita e di pace per tutte le famiglie*. L'omelia per il *Te Deum* e per i vesperi in onore di Maria Santissima Madre di Dio a conclusione dell'anno 1995 (31.12.1995), 3, w: *Insegnamenti...*, XVIII, 2 (1995), 1462.

⁶³ Por. TENŹE, *Difendendo la vita, voi difendete la dignità della persona, la vostra patria, le vostre ricchissime culture e tradizioni...*, 4, w: *Insegnamenti...*, XI, 2 (1988).

I dlatego Chrystus – Odkupiciel... „objawia w pełni człowieka samemu człowiekowi”. To jest ów – jeśli tak wolno się wyrazić – ludzki wymiar Tajemnicy Odkupienia⁶⁴.

Jeżeli Chrystus Odkupiciel *objawia w pełni człowieka samemu człowiekowi*, to konsekwentnie możemy stwierdzić, że tym samym swoją obecnością w nazaretańskim domu uświęca i objawia rodzinę samej rodzinie⁶⁵. W Świętej Rodzinie odnajdujemy *de facto* Miłość Boga, której każdy winien doświadczyć i uczynić swoją, aby jego życie nie było pozbawione sensu. W ten sposób rodzina jest pierwszym środowiskiem doświadczenia miłości. A jej pierwszymi świadkami winni być: na wzór Maryi – matka, na wzór Józefa – ojciec. Papież nauczał, że miłość osób w rodzinie, na wzór Świętej Rodziny, winna być oparta na prawdzie, miłosierdziu, zaufaniu i wierności⁶⁶. Miłość i współpraca w Nazarecie jest wzorem dla rodzin.

Święta Rodzina z Nazaretu jest szkołą autentycznego i wyjątkowego praktykowania cnót ludzkich i chrześcijańskich, jak Jan Paweł II również je określa, cnót rodzinnych. Zalicza do nich: wierność, miłość i szacunek. Cnoty te są filarami relacji rodzinnych. W sakramencie małżeństwa zostają wyniesione do cnót chrześcijańskich. Papież podkreśla, że pomagają one tworzyć „Kościoł domowy”. Cnoty te odnajdujemy w życiu Świętej Rodziny. *Przykład domu Maryi i Józefa oświeca domy rodzinne, aby radość i pokój Chrystusa były w nich obecne jak w Nazarecie⁶⁷.*

Wszystkie cnoty zakorzenione są w miłości. Głębokość i siła każdej z nich, uczył Papież, pochodzi właśnie z miłości. Symbolem miłości jest serce, które to decyduje o głębi człowieka. Chrystus dawał za przykład własne serce: *Uczcie się ode Mnie, bo jestem cichy i pokorny sercem* (Łk 11, 29). Słowa te stanowią kanwę refleksji o znaczeniu „ziemskiej Rodziny” w ukształtowaniu ludzkich cnót Jezusa. Papież wskazuje na fakt poczęcia pod sercem Maryi, oznacza to, że miała Ona udział w ukształtowaniu „ludzkiej głębi” Syna. Tym samym Maryja przybliży każdego z nas do cnót Jezusa⁶⁸.

⁶⁴ TENZE, Encyklika *Redemptor hominis* (4.03.1979), 10.

⁶⁵ Por. A. GENDERA, *Świętość rodziny a Boży dar kapłańskiego powołania...*, 178.

⁶⁶ JAN PAWEŁ II, *Il Grande Giubileo sia un'occasione di Grazia e di redenzione per tutte le famiglie del mondo*. Udienza generale (29.12.1999), 1, w: *Insegnamenti...*, XXI, 2 (1999), 1269.

⁶⁷ TENZE, *L'amore coniugale e la vita, valori fondamentali della famiglia*. Alla chiesa del Gesù (Roma) (31.12.1978), 1, w: *Insegnamenti...*, I, (1978), 455-456; por. TENZE, *Una testimonianza vigorosa ed entusiasta di identità cattolica*. Al comitato per la famiglia (22.09.1980), 1, 2, 3 i 5, w: *Insegnamenti...*, III, 2 (1980), 704-707.

⁶⁸ TENZE, *Aniol Pański* (28.07.1995).

Tutaj wchodzimy w obszar wychowania w rodzinie. Przez Boga człowiek powierzony jest rodzinie. Ważne jest, co akcentuje Jan Paweł II, aby za przykładem Rodziny z Nazaretu nie wychowywać syna tylko dla siebie, ale dla niego samego, czyli innymi słowy – dla zadań, które będzie musiał podejmować⁶⁹. Życie Świętej Rodziny ukazuje w sposób skrótowy zasadnicze momenty życia każdej rodziny i poszczególnych jej członków (matki, ojca, rodziców razem, dzieci). Uwaga zapisana przez Ewangelistę: *i był im poddany* (Łk 2, 51) uwypukla wychowawczy profil rodziny. Dzieci prowadzone w rodzinie ze swej strony winny być posłuszne i gotowe do akceptacji dojrzałych przykładów postaw rodzicielskich⁷⁰. W Świętych Małżonkach odkrywamy misję, którą Bóg powierza każdej matce i każdemu ojcu. Jan Paweł II podkreśla, że zrodzenie dziecka oznacza dla rodziców otrzymanie go jako daru od Boga. Dzieci należą najpierw do Boga, a później dopiero do rodziców. Matka i ojciec w rodzinie mają prowadzić dzieci do uprzywilejowanej relacji z Ojcem Niebieskim⁷¹.

Rodzice powinni wychowywać swoje dzieci w wierze w Boga Ojca, uczyć modlitwy i uczestnictwa w sakramentach⁷². Nazaret uczy nas, że trzeba mieć dyspozycje duchowe, aby być w szkole wiary i życia Świętej Rodziny. Dyspozycje duchowe oznaczają zdolność do ascezy i podejmowania ofiar. Tylko wówczas w atmosferze milczenia rodzina będzie jednoczyła się w modlitwie. Umiejętność ofiary wpisuje się również w podejmowanie pracy na rzecz rodziny⁷³. Jezus pracował wraz z Józefem w Nazarecie. Praca, łącząca się z nieodzownym trudem, nabiera wartości udziału w dziele zbawczym⁷⁴. *Pot i trud, jaki w obecnych warunkach ludzkości związany jest nieodzownie z pracą, dają chrześcijaninowi i każdemu człowiekowi, który jest wezwany do naśladowania Chrystusa, możliwość uczestnictwa z miłością w dziele, które Chrystus przyszedł wypełnić (por. J 17, 4)*⁷⁵. Praca w życiu Świętej Rodziny, jak zapisał Jan Paweł II, jest codziennym wyrazem miłości. Przez pracę Józef starał się zapewnić Rodzinie

⁶⁹ Por. TENŻE, *L'amore coniugale e la vita, valori fondamentali della famiglia...*, 1, w: *Insegnamenti...*, I, (1978), 455-456.

⁷⁰ Por. TAMŻE.

⁷¹ Por. TENŻE, *Sappiate che non siete mai soli. Dio è sempre vicino a chi soffre. Agli ammalati nella Chiesa di San Domenico (Prato)* (19.03.1986), 4, w: *Insegnamenti...*, IX, 1, 786.

⁷² Por. TENŻE, *E' la famiglia la prima scuola di virtù umane e sociali di cui oggi hanno bisogno tutte le strutture civili e politiche*. Incontro con le famiglie - Santuario dell'Incoronata (Foggia) (24.05.1987), 4, w: *Insegnamenti...*, X, 2 (1987).

⁷³ Por. TENŻE, Posynodalna adhortacja apostołska *Ecclesia in Africa* (14.09.1995), 81.

⁷⁴ TENŻE, *Lomelia*. Civita Castellana, Roma (1.05.1988), 7, w: *Insegnamenti...*, XI, 2(1988), 13.

⁷⁵ TENŻE, Encyklika *Laborem exercens* (14.09.1981), 27.

utrzymanie. Jak Święta Rodzina jest przykładem w porządku zbawienia i świętości dla każdej rodziny, to tak samo przykładem jest praca Jezusa przy boku Józefa – cieśli. Podejmując i odkrywając właściwy sens pracy, człowiek zbliży się do Boga – Stwórcy i Odkupiciela. W ostateczności podejmowana praca przyczynia się do uświęcenia życia rodzinnego⁷⁶.

Jan Paweł II w swoim nauczaniu oddaje w opiekę, a także zawiera Świętej Rodzinie każdą rodzinę chrześcijańską. Takie zawierzenie implikuje wiarę w pełne i doskonale zrealizowanie swojej ziemskiej misji Rodziny z Nazaretu, która w całości zasługuje na miano Świętej⁷⁷. Wyrazem tego jest również modlitwa Jana Pawła II za rodziny, dedykowana wstawiennictwu Świętej Rodziny⁷⁸.

Analiza nauczania Jana Pawła II na temat Świętej Rodziny pokazała, że zgłębienie tajemnicy Zbawiciela nie może być pełne, jeżeli będzie pominięte uczestnictwo w nim Maryi czy Józefa. W ten sposób Święta Rodzina z Nazaretu pomaga z jednej strony odczytać zbawczy plan Boga, z drugiej stanowi przykład życia małżeńskiego i rodzinnego dla każdej rodziny, każdego czasu.

Ks. dr Aleksander Gendera
Wydział Teologiczny
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (Poznań)

ul. Złota 144
PL - 62-800 Kalisz

e-mail: olekge@poczta.onet.pl

---

⁷⁶ RC 22-24.

⁷⁷ Por. JAN PAWEŁ II, *Il Grande Giubileo sia un'occasione di Grazia e di redenzione per tutte le famiglie del mondo*. Udienza generale (29.12.1999), 1, w: *Insegnamenti...*, XXI, 2 (1999), 1269; por. TENZE, *I cristiani devono essere artefici di un autentico umanesimo familiare*. Ai vescovi dell'Emilia-Romagna in visita *ad limina* alla vigilia del terzo pellegrinaggio pontificio nella regione (2.05.1986), 5, w: *Insegnamenti...*, IX, 1 (1986), 1193-1194.

⁷⁸ Zob. TENZE, *Esortazione a pregare per il VI Sinodo dei Vescovi*. La lettera ai vescovi ai sacerdoti, ai fedeli (15.08.1980), 4, w: *Insegnamenti...*, III, 2 (1980), 390-391.

La Santa Famiglia nell'insegnamento di Giovanni Paolo II

(Riassunto)

L'autore prende in considerazione l'insegnamento di Giovanni Paolo II sulla Santa Famiglia. Il Papa ci presenta la questione della Santa Famiglia nella prospettiva biblica e liturgica.

L'articolo è stato diviso in questo modo: 1) L'identità della Famiglia di Nazareth; 2) La santità della "Santa Famiglia"; 3) L'esempio della Santa Famiglia per le famiglie cristiane.